Cymraeg Mewn Ymarfer Proffesiynol 1

ECAD4020

2024-25

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre for Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

www.athrofa.cymru

Darlith 13:
Beth ydy "Tric a Chlic"?
23.1.2025

Peniarth .cymru
RHAGOR iaith
CANOLFAN GWASANAETHAU CYMRAEG
WELSH LANGUAGE SERVICES CENTRE

n.evans@pcydds.ac.uk

Heddiw, byddwn ni'n:

- trafod "darllen" yn nghyd-destun y dosbarth Cyfnod Sylfaen;
- ystyried sut mae plentyn yn dysgu darllen;
- edrych ar raglen ddarllen "Tric a Chlic".

Datblygu sgiliau Darllen

Dylid ystyried yn holistaidd y pedwar datganiad sy'n nodi'r hyn sy'n bwysig yn y Maes hwn. Golyga hyn y dylid archwilio gwahanol ieithoedd mewn perthynas â'i gilydd, yn ogystal â sgiliau gwrando, siarad, **darllen** ac ysgrifennu. Golyga hyn hefyd y dylid ystyried dysgu am a thrwy lenyddiaeth fel rhywbeth sy'n cyfrannu at holl agweddau dysgu am ieithoedd. Mae'r datganiadau yn cefnogi a chadarnhau'i gilydd. Gyda'i gilydd maen nhw'n cyfrannu at wireddu pedwar diben y cwricwlwm.

Llywodraeth Cymru (2020) Canllawniau Cwricwlwm i Gymru. Ar gael ar: https://hwb.gov.wales/api/storage/e5aad94a-d71a-471d-a869-6fa8bde9837e/canllawiau-cwricwlwm-i-gymru-070220.docx Gymru

Ydych chi'n cofio?

- Pa fathau gwahanol o ddarllen sy'n digwydd mewn dosbarthiadau?

Mae deall ieithoedd yn allweddol i ddeall y byd o'n hamgylch.

Cymraeg/Saesneg

Cam cynnydd 1	**Cam cynnydd 2**	**Cam cynnydd 3**	**Cam cynnydd 4**	**Cam cynnydd 5**
Rwy'n gallu gwahaniaethu seiniau, chwarae â seiniau a thrin seiniau o fewn fy amgylchedd yn ogystal ag o fewn geiriau. Rwy'n dechrau gwahaniaethu ffonemau yn glywedol mewn gwahanol safleoedd. Rwy'n gallu adnabod a dilyn gwybodaeth ddarluniadol a/neu gwybodaeth lafar, a chyfarwyddiadau aml-gam am bynciau cyfarwydd ac arferion.	Rwy'n gallu gwrando ar, deall a chyfathrebu ystyr cyffredinol yr hyn rwy'n ei glywed. Rwy'n gallu gwrando ar, deall ac adalw'n ddiweddarach yr hyn rwyf wedi'i glywed. Rwy'n gallu deall gwybodaeth am amrywiaeth o bynciau, gan adnabod y prif bwyntiau. Rwy'n gallu deall ac ymateb i ystod o gwestiynau a chyfarwyddiadau aml-gam mewn amrywiaeth o gyd-destunau cyfarwydd ac anghyfarwydd.	Rwy'n gallu gwrando ar, deall, ac adalw yn ddiweddarach mewn mwy o fanylder, ystyr cyffredinol yr hyn rwyf wedi'i glywed. Rwy'n gallu gwrando ar a deall gwybodaeth am amrywiaeth o bynciau, gan grynhoi'r prif bwyntiau. Rwy'n gallu gwrando ar, adnabod a defnyddio ciwiau i ddeall ystyr cyffredinol a syniadau sydd ymhlyg.	Rwy'n gallu deall a dadansoddi ystyr cyffredinol a syniadau sydd ymhlyg.	Rwy'n gallu deall a gwerthuso'r hyn rwy'n ei glywed a'i ddarllen mewn gwahanol gyd-destunau ar draws amrywiaeth eang o iaith.

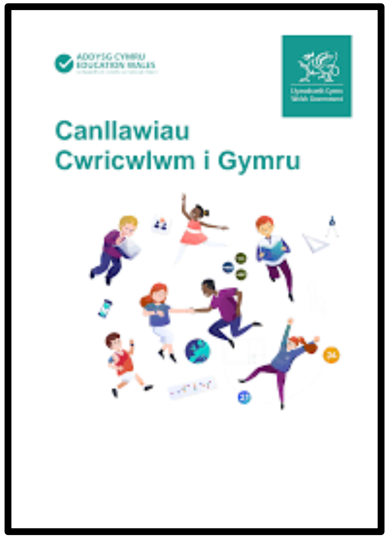

Rwy'n gallu mwynhau rhannu llyfrau a deunyddiau darllen a'u trin fel darllenydd. Rwy'n gallu defnyddio unedau sain o amrywiol feintiau er mwyn dysgu darllen. Rwy'n gallu segmentu a chyfuno.	Rwy'n gallu defnyddio cyfatebiaethau graffem-ffonem wrth ddarllen. Rwy'n gallu defnyddio ystod o strategaethau i ddarllen gyda rhugldeb cynyddol. Rwy'n gallu darllen gwahanol destunau gan ddefnyddio ystod o strategaethau i bennu ystyr.	Rwy'n gallu darllen testunau gan ddewis strategaethau sy'n rhoi'r mwyaf o gymorth i mi eu deall. Gallai'r strategaethau hyn gynnwys gweithio ar draws fy ieithoedd. Rwy'n gallu cymharu gwahanol bethau rwy'n eu darllen.	Rwy'n gallu darllen ystod o destunau gan ddewis strategaethau i'w deall nhw ac i wella fy mynegiant a chyfathrebu. Rwy'n gallu defnyddio ystod o strategaethau i grynhoi, syntheseiddio a dadansoddi gwybodaeth er mwyn deall testunau'n fanwl.	Rwy'n gallu defnyddio ystod o strategaethau i adnabod a rhagfynegi ystyr ar draws ystod eang o destunau, a thrwy hyn gyfoethogi fy mynegiant a chyfathrebu.

Rwy'n gallu deall fod perthynas un-i-un rhwng y gair ysgrifenedig a'r gair llafar. Rwy'n dechrau datblygu fy ngwybodaeth o gyfatebiaeth graffem-ffonem. Rwy'n dechrau adnabod a darllen geiriau aml eu defnydd.	Rwy'n gallu adnabod nodweddion gwahanol fathau o destunau a defnyddio iaith briodol i siarad amdanyn nhw. Rwy'n gallu darganfod a defnyddio gwybodaeth o wahanol ddeunyddiau rwyf yn eu darllen.			

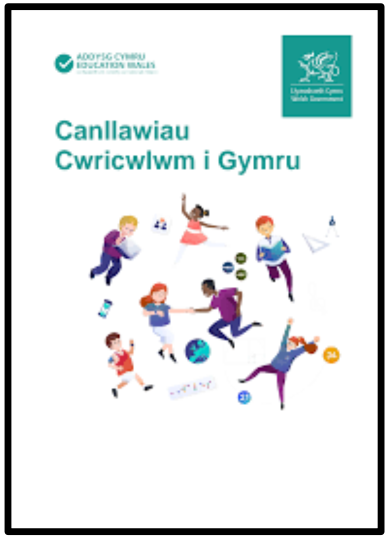

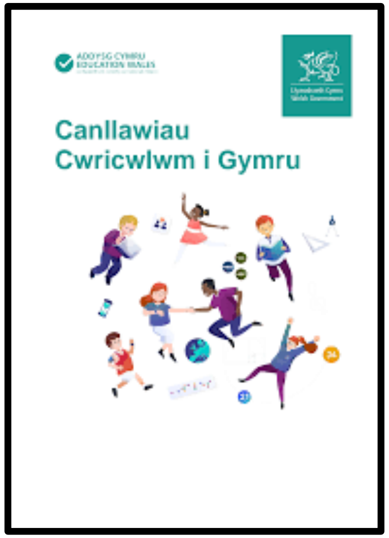

Gwahaniaethu ffonemau	(Discriminate phonemes) Mae gwahaniaethu ffonem yn cyfeirio at y gallu i wahaniaethu rhwng y llafariaid a'r cytseiniaid, a elwir hefyd yn ffonemau, sy'n ffurfio geiriau iaith.
Gwahaniaethu seiniau	(Discriminate sounds) Y lefel fwyaf sylfaenol o wahaniaethu clywedol yw clywed y gwahaniaeth rhwng seiniau yn ein hamgylchedd, er enghraifft: gallu adnabod sŵn car yn pasio ac ati.

Mae mynegi ein hunain drwy ieithoedd yn allweddol i gyfathrebu.

Cymraeg/Saesneg

Rwy'n gallu cyfathrebu gan wneud marciau, darlunio symbolau neu ysgrifennu llythrennau a geiriau mewn amrywiaeth o gyd-destunau. Rwy'n dechrau ffurfio llythrennau'n gywir gan afael yn briodol yn yr offer ysgrifennu.	Rwy'n gallu ysgrifennu'n ddarllenadwy.	Rwy'n gallu ysgrifennu'n ddarllenadwy a rhugl.		
Rwy'n dechrau ysgrifennu gan ddefnyddio geiriau ac ymadroddion cyfarwydd. Rwy'n gallu ysgrifennu geiriau ac ymadroddion gan ddefnyddio gwybodaeth am lythrennau a'r seiniau maen nhw'n eu cynrychioli.	Rwy'n gallu sillafu geiriau afreolaidd cyffredin yn gywir. Rwy'n gallu defnyddio'r hyn rwy'n ei wybod am sain a phatrwm llythrennau yn gywir yn fy sillafu. Rwy'n gallu rhoi ymgais ar sillafu geiriau anoddach mewn ffordd resymol gan ddefnyddio ystod o strategaethau.			
Rwy'n ymwybodol o sut mae geiriau'n cael eu gwahanu gan fylchau.	Rwy'n gallu defnyddio atalnodi cyfarwydd.			

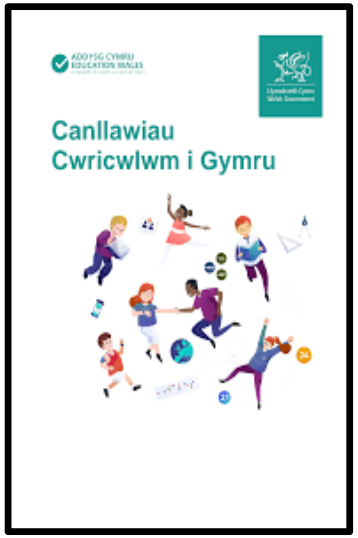

Fframwaith Sgiliau Trawsgwricwlaidd

Fframwaith Llythrennedd

Llinyn	Elfen	Cam cynnydd 1	Cam cynnydd 2	Cam cynnydd 3
Darllen	**Ymwybyddiaeth ffonolegol a ffonemeg**	Rwy'n gallu gwahaniaethu seiniau, chwarae â seiniau a thrin seiniau o fewn fy amgylchedd ac o fewn geiriau.		
		Rwy'n gallu defnyddio rhythm, odl, cyflythrennu, sillafau, a rhannu dechrau a diwedd gair er mwyn dysgu darllen.		
		Rwy'n dechrau gwahaniaethu ffonemau rwy'n eu clywed mewn gwahanol safleoedd, e.e. *seiniau cychwynnol, llafariaid canol, seiniau terfynol mewn geiriau llafar*.	Rwy'n gallu cyfuno ffonemau yn awtomatig ac yn dawel.	
		Rwy'n dechrau datblygu'r hyn rwy'n ei wybod am gyfatebiaeth graffemau (llythrennau ysgrifenedig)–ffonemau (seiniau llafar).	Rwy'n gallu defnyddio cyfatebiaethau graffem–ffonem wrth ddarllen.	
		Rwy'n dechrau cyfuno ffonemau wrth ddarllen ar goedd.		
		Rwy'n gallu mynegi ffonemau pan rwy'n gweld y graffemau cyfatebol.		

Fframwaith Sgiliau Trawsgwricwlaidd

Llinyn	Elfen	Cam cynnydd 1	Cam cynnydd 2	Cam cynnydd 3	Cam cynnydd 4	Cam cynnydd 5
Darllen	**Strategaethau darllen**	Rwy'n gallu dangos diddordeb mewn llyfrau a deunyddiau darllen eraill, ac rwy'n mwynhau eu rhannu a'u defnyddio fel darllenydd, *e.e. dal llyfrau yn y ffordd gywir a throi tudalennau*.	Rwy'n gallu dewis fy neunydd darllen fy hun ar sail diddordeb neu ddiben.	Rwy'n gallu darllen testunau cymhleth yn annibynnol am gyfnodau estynedig.	Rwy'n gallu darllen a chanolbwyntio ar destunau a argraffwyd a thestunau digidol sy'n newydd i mi a diweddaru, ehangu a dyfnhau fy nealltwriaeth o wybodaeth, syniadau a materion.	Rwy'n gallu darllen a dadansoddi ystod o destunau nas gwelais o'r blaen, testunau a argraffwyd a thestunau digidol, gan ganolbwyntio ac yn annibynnol.
		Rwy'n gallu segmentu cyfuniadau o lythrennau cyfarwydd ar lafar.		Rwy'n gallu darllen geiriau a brawddegau o wahanol destunau gan ddefnyddio ystod o strategaethau i bennu ystyr.		
		Rwy'n gallu deall bod perthynas un i un rhwng y gair ysgrifenedig a'r gair llafar.	Rwy'n gallu darllen gwahanol destunau gan ddefnyddio ystod o strategaethau i bennu ystyr, gan gynnwys: • ffoneg • gwreiddiau geiriau a'u teuluoedd • strwythur brawddegau ac atalnodi • strwythur a threfn testunau • gwybodaeth flaenorol am gynnwys a chyd-destun.	Rwy'n gallu defnyddio ystod o strategaethau i bennu ystyr geiriau a brawddegau, gan gynnwys: • yr hyn rwy'n ei wybod am ffoneg • gwreiddiau geiriau • teuluoedd geiriau • cystrawen • trefn testunau • gwybodaeth flaenorol am gyd-destun.	Rwy'n gallu defnyddio'r hyn rwy'n ei wybod am: • wreiddiau geiriau a'u teuluoedd • gramadeg, strwythur brawddegau a thestunau cyfan • cynnwys a chyd-destun i wneud synnwyr o eiriau, brawddegau a thestunau cyfan.	Rwy'n gallu defnyddio'r hyn rwy'n ei wybod am: • wreiddiau geiriau a'u teuluoedd • gramadeg, strwythur brawddegau a thestunau cyfan • cynnwys a chyd-destun i wneud synnwyr o eiriau, brawddegau a thestunau cyfan.
		Rwy'n dechrau adnabod a darllen geiriau aml eu defnydd.	Rwy'n gallu defnyddio ystod o strategaethau er mwyn darllen yn fwy rhugl, gan gynnwys adnabod geiriau aml eu defnydd, ciwiau cyd-destun, gwybodaeth flaenorol, ciwiau graffig a chystrawennol a hunangywiro (ailddarllen a darllen ymlaen).	Rwy'n gallu defnyddio ystod o strategaethau er mwyn dod o hyd i wybodaeth, e.e. *cip ddarllen (sgimio) am yr hanfodion, llithr ddarllen (sganio) am fanylion*.	Rwy'n gallu defnyddio ystod o strategaethau, e.e. *darllen cyflym, darllen agos, anodi, rhagfynegi*, i gip ddarllen (sgimio) testunau i gael yr hanfodion, y syniadau a'r themâu allweddol, a'u llithr ddarllen (sganio) am wybodaeth fanwl.	Rwy'n gallu defnyddio ystod o strategaethau, e.e. *darllen cyflym, darllen agos, anodi, rhagfynegi*, i gip ddarllen (sgimio) testunau i gael yr hanfodion, y syniadau a'r themâu allweddol, a'u llithr ddarllen (sganio) am wybodaeth fanwl, gan ddethol a gwneud sylwadau aeddfed ar y syniadau a'r themâu allweddol.
		Rwy'n gallu adnabod geiriau cyfarwydd, e.e. *fy enw*, a geiriau print yn yr amgylchedd.	Rwy'n gallu dod i gasgliad ynglŷn â syniadau a gwybodaeth drwy gysylltu datganiadau penodol, e.e. *achos ac effaith, dilyniant*.	Rwy'n gallu defnyddio sgiliau dehongli a dod i gasgliad er mwyn deall y testun, ac yn gallu ystyried dibynadwyedd yr hyn rwy'n ei ddarllen.	Rwy'n gallu defnyddio sgiliau dehongli a dod i gasgliad i ddeall testunau mwy cymhleth, ac ystyried dibynadwyedd ac effaith yr hyn rwy'n ei ddarllen.	Rwy'n gallu deall testunau'n llawn drwy ddefnyddio sgiliau dehongli, dod i gasgliad a dadansoddi, gan ddeall cyd-destun y testunau sy'n dylanwadu ar y darllenydd.
			Rwy'n gallu dehongli ystyr nad yw wedi ei fynegi'n benodol mewn testun a delweddau, e.e. *Beth allai ddigwydd nesaf? Pam wnaeth y cymeriad hynny?*	Rwy'n gallu dehongli syniadau nad ydyn nhw wedi'u mynegi'n benodol, e.e. *safbwyntiau neu agweddau awdur*.	Rwy'n gallu dangos dealltwriaeth lawn o destunau drwy ddefnyddio sgiliau dehongli, dod i gasgliad a dadansoddi.	Rwy'n gallu dadansoddi ac ymateb i destunau ac is-destunau, gan ddeall, dehongli a gwerthuso ystyr yn hyderus.

Datblygu sgiliau darllen unigol…

Another important aspect of listening is the ability to distinguish the sounds in words. Children need to be able to hear the different elements of a word such as syllables or phonemes.

Distinguishing between these sounds will allow a child to eventually blend and segment words.

These listening skills form the basis of phonological awareness and without this, a child will struggle to learn to read.

Geiriau: Eleanor Johnson

https://www.teachearlyyears.com/learning-and-development/view/learning-to-listen

Ydych chi'n cofio'r gweithgareddau hyn?

Pwysigrwydd sgiliau gwrando…

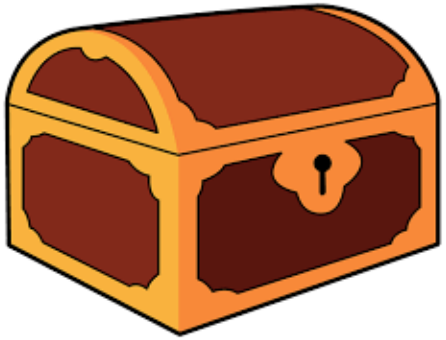

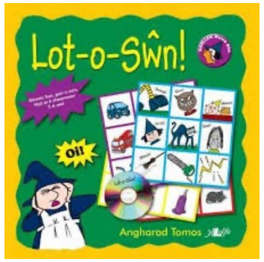

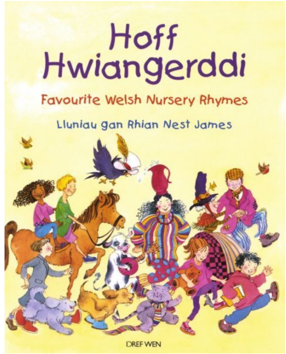

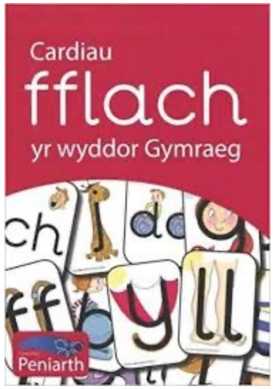

Ewch i nôl …

Beth ydy 'Tric a Chlic'?

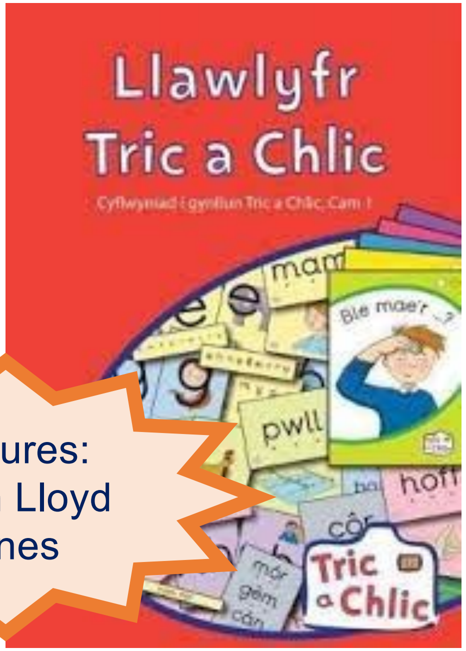

Awdures:
Eirian Lloyd Jones

Yn syml, mae **tric** mewn rhai geiriau ac mae angen **clic** y camera i gofnodi geiriau aml ddefnydd yn y cof.

Cynllun yw hwn sy'n addysgu sgiliau ffoneg synthetig sy'n sail i addysgu darllen ac sydd felly yn:

addysgu sain a ffurf llythrennau

addysgu strategaethau adeiladu i ddarllen a thorri geiriau i sillafu

annog rhuglder a mynegiant wrth ddarllen o'r dechrau un

cynnig dulliau addysgu rhyngweithiol

atgyfnerthu'r camau yn rheolaidd

symud yn gyflym o un cam i'r llall

PWYSIG Dylid sicrhau bod y disgyblion wedi cael profiadau o wrando, clywed ac arbrofi ag amrywiaeth o synau a seiniau gan ddatblygu eu sgiliau gwrando cyn dechrau gweithredu.

Dechrau arni …

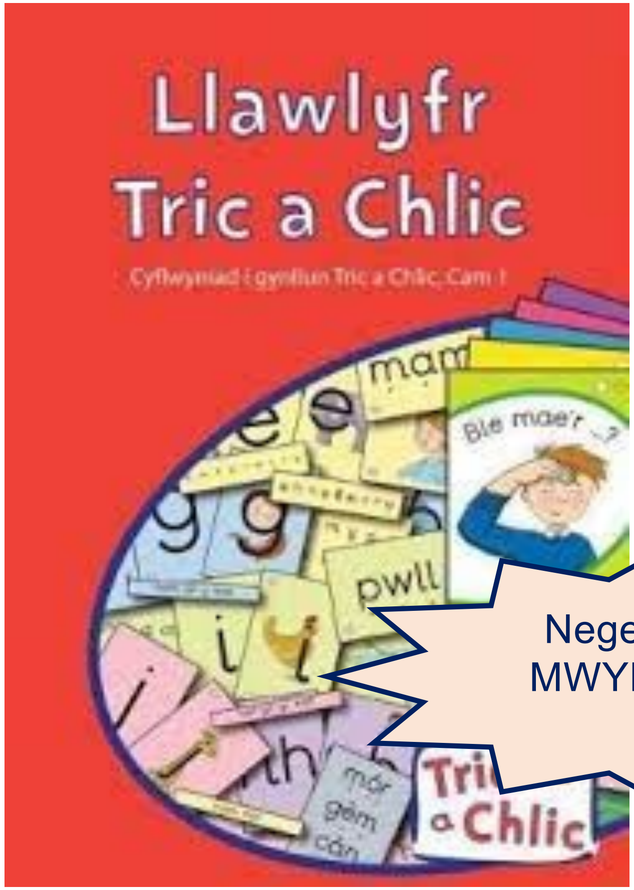

Eglurir y camau cyflwyno gam wrth gam yn y llawlyfr hwn sef:

- Addysgu dosbarth cyfan – sesiynau byr dyddiol oddeutu 5 - 10 munud.
- Sesiynau grŵp ffocws rheolaidd gan ddilyn y camau yn hwyliog a byrlymus. Ni ddisgwylir i athro gyflawni pob cam o fewn un sesiwn – dibynna hynny ar afael y disgyblion o'r strategaeth.
- Ymgorffori'r sgiliau a addysgir wrth gynllunio i gyfoethogi'r ddarpariaeth / y ddarpariaeth barhaus a cheir rhestr o weithgareddu enghreiffftiol ar ddiwedd y nodiadau yma. (Tudalen 23 - 24)

Neges bwysig:
MWYNHEWCH!

COFIWCH nid cynllun i'w weithredu mewn gwagle yw Tric a Chlic. Mae'n bwysig <u>defnyddio'r strategaethau yn gyson a rheolaidd</u> ym mhob agwedd o waith, e.e. adeiladu geiriau wrth fodelu darllen; defnyddio'r bysedd i dorri geiriau; defnyddio bocsys yn gymorth wrth gofnodi a.y.b.

Cam 1	Cam 2	Cam 3

Beth sydd yn y cynllun?

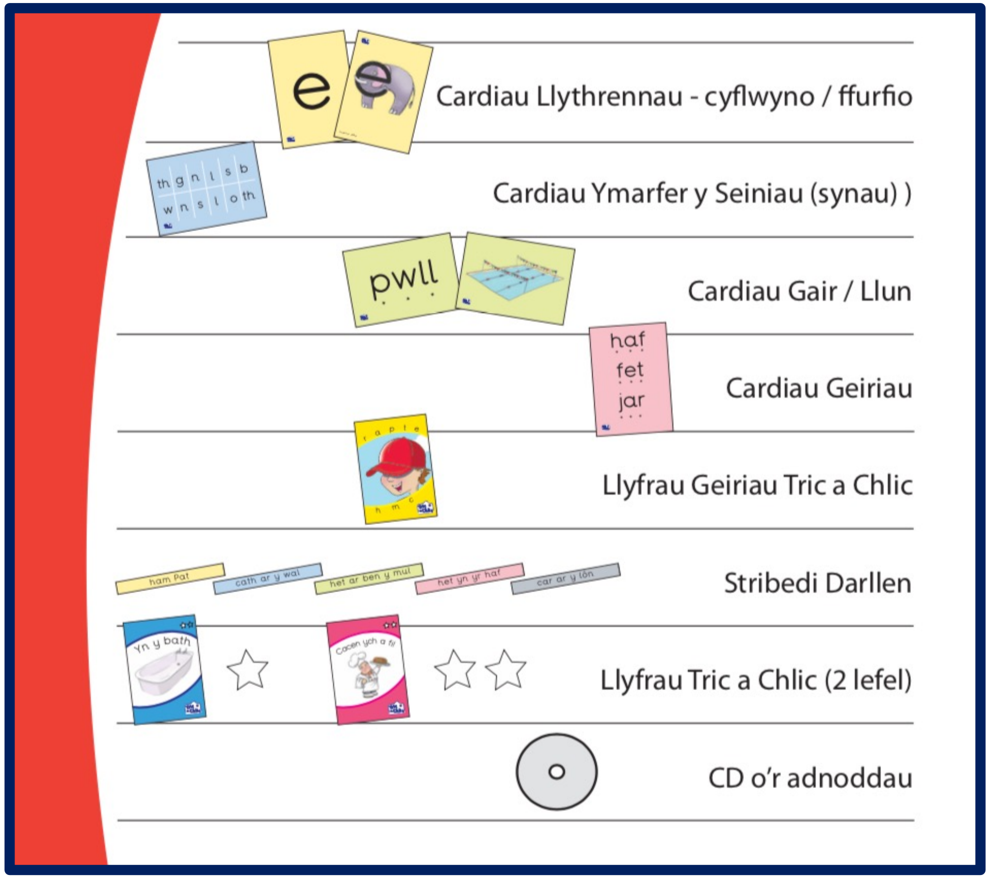

Cofiwch barhau i ddarllen straeon gyda'r disgyblion yn rheolaidd.

Sesiwn dosbarth cyfan

- Bydd y disgyblion yn eistedd gyda'i gilydd wrth iddynt ddechrau dilyn rhaglen "Tric a Chlic".
- Bydd y sesiynau dosbarth yn digwydd YN DDYDDIOL.
- Bydd y sesiynau dosbarth yn 10 munud o hyd (yn unig).

CAM 1

Y Lefelau

(geiriau c-ll-c, *cytsain - llafariad - cytsain*)

Dyma'r drefn o gyflwyno'r llythrennau:

Melyn	m-a-p-h-t-e-c-r + y
Glas	th-n-b-g-w-l-o-s
Gwyrdd	ch-d-i-ll-u
Pinc	j-f-dd-ff-rh
Llwyd	acen grom
Lelog	Treigliadau ng/ph/mh/nh

Cynnwys y sesiwn dosbarth cyfan

Pa sain?

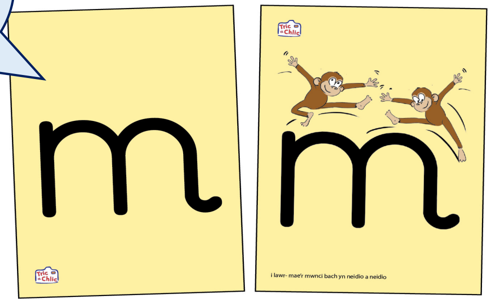

Pa sain?

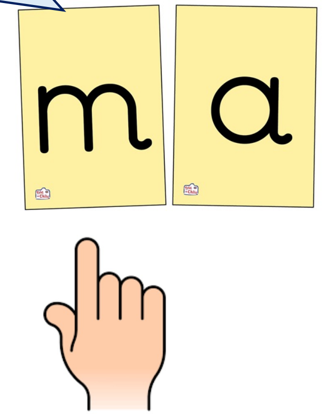

Syllu ar y sêr – dilynwch y bys

Pwy ydy hon?

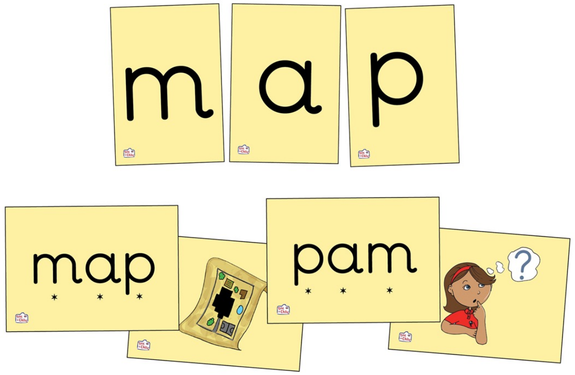

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David
Yr Athrofa
Centre for Education
Addysg i Gymru | Education for Wales
www.athrofa.cymru

Dechrau arni …

https://youtu.be/VBoQgs3rsNw

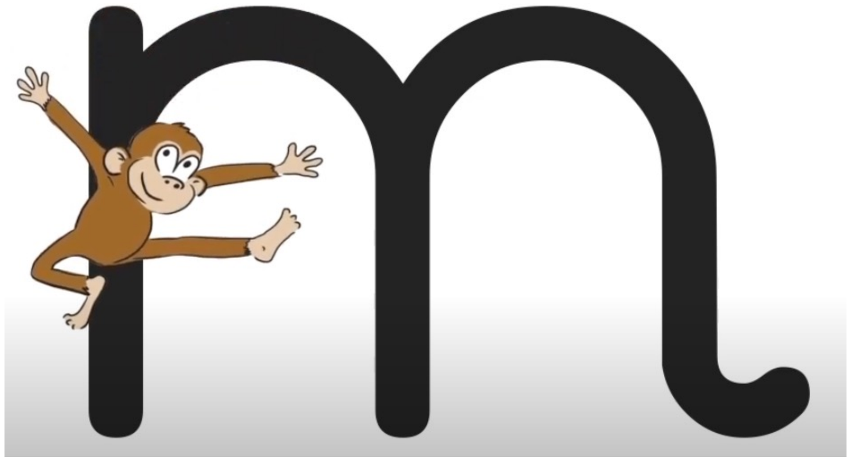

https://youtu.be/TEnthSCF7nA?si=MdcE7NHUuPwC3Sv3

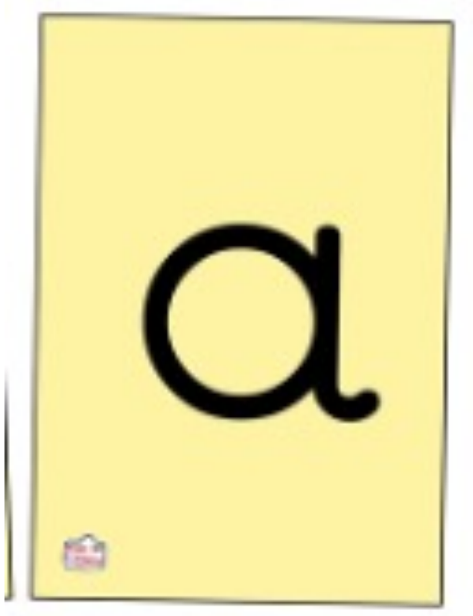

Defnyddio’r cynllun …

Camau datblygiad	Sut mae’r cynllun yn gweithio?
SESIWN DOSBARTH CYFAN:	
1.	Sesiwn dosbarth – cyflwyno llythrennau, un llythyren ar y tro. Dysgu ynganu. Adnabod y llythyren. Ffurfio’r llythyren yn gywir, e.e. yn yr awyr.
2.	Defnyddio’r cardiau “Syllu ar y sêr” Dysgu darllen geiriau: m-a-m Disgyblion i ddangos 3 bys i gyfleu tri swn / tair sain
3.	Dysgu mwy o seiniau yn ddyddiol er mwyn medru darllen mwy o eiriau.

Sesiwn grŵp ffocws

- Bydd y disgyblion yn cael eu rhannu i grwpiau yn unol â'u gallu darllen.
- Mewn dosbarth, efallai bydd 3 Grŵp Melyn, 1 Grŵp Glas ac 1 Grŵp Gwyrdd.
- Bydd y sesiynau grŵp yn para am dua 20 munud.

Pa sain?

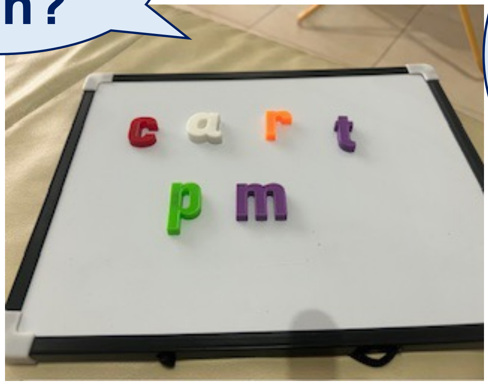

Clywed seiniau mewn geiriau

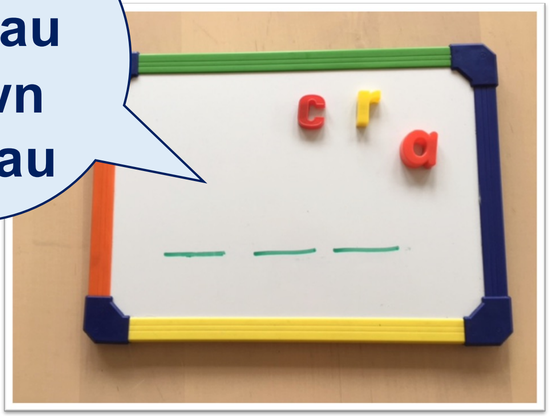

Beth ydych chi'n ei glywed fan hyn?

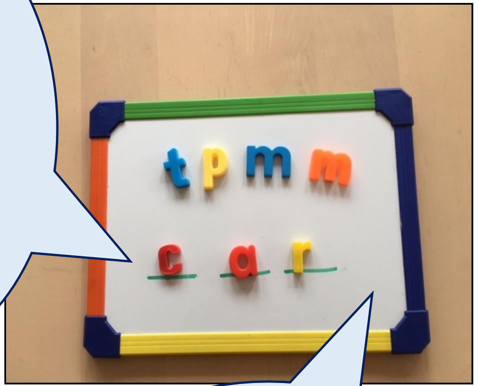

Chwythu un i ffwrdd

Syllu ar y sêr

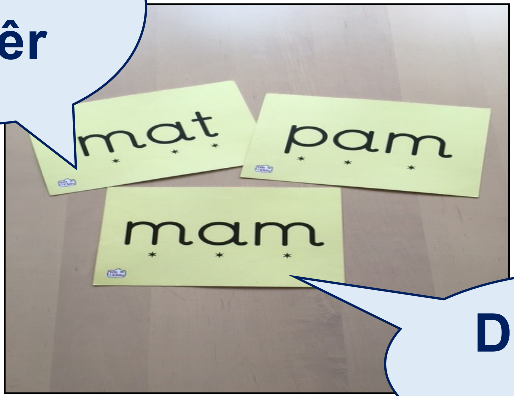

Beth ydy hwn? (llun)

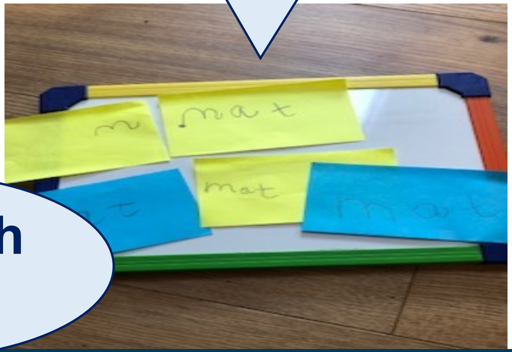

Dilynwch y bys

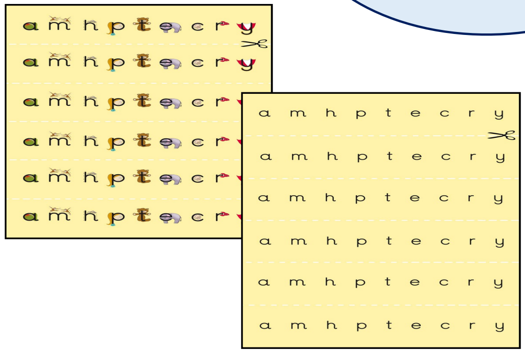

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David
Yr Athrofa
Centre for Education
Addysg i Gymru | Education for Wales
www.athrofa.cymru

Eich tro chi ....

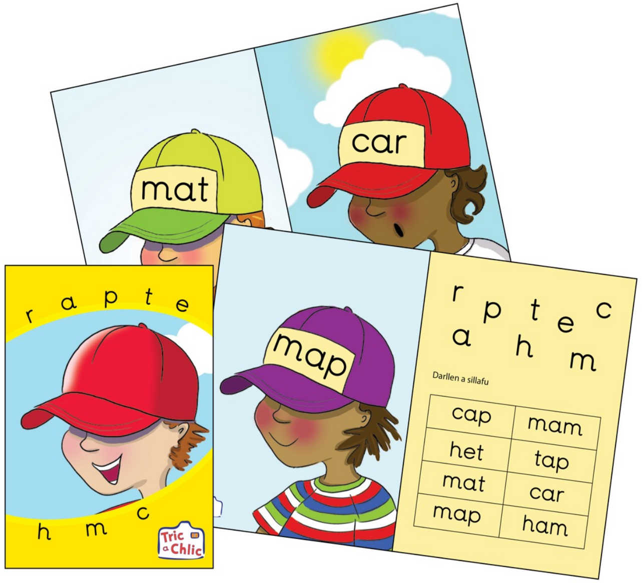
mat
car
r a p t e
h m c
map
r p t e c
a h m
Darllen a sillafu
cap mam
het tap
mat car
map ham
Tric a Chlic

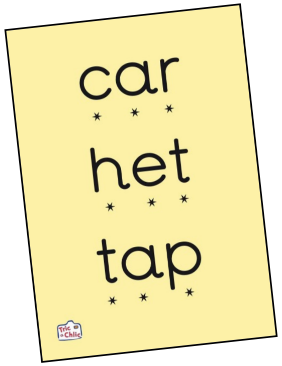
car
het
tap

ar y mat
het ar y mat
tap a map
map yn y car
ham Pat
cap ar y mat
het mam
Pat yn y car
cap a het
cap yn y car
ar y mat
het ar y mat
tap a map
map yn y car
ham Pat
cap ar y mat

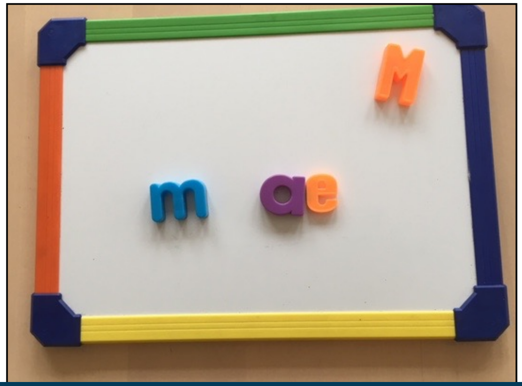
M
m ae

Gair Tric a Chlic
Mae
Ar y mat
Ar y mat
Tric a Chlic
Mae mam ar y mat.
Mae het ar y mat.

Defnyddio'r cynllun …

Camau datblygiad	Sut mae'r cynllun yn gweithio?
SESIWN GRWP:	
1.	Atgyfnerthu sain y llythrennau. (Gellir defnyddio 'Cardiau Ymarfer Seiniau').
2.	Adeiladu geiriau 3 llythyren (cytsain-llafariad-cytsain) Trafod y sain gyntaf / sain olaf / sain ganol.
3.	Symud seiniau – e.e. car = cap
4.	Darllen a sillafu geiriau.
5.	Darllen grwp / pâr – Llyfrau geiriau Tric a Chlic
6.	Darllen stribedi.

Dyna chi dric
CAM 1

Beth ydw i?
Epa
Y Ras
Jac-y-do
Pry cop yn y bath!
Rap y sach
Tŷ bach bach

CAM 2

gardd
nyrs
band
ffordd
cart
desg
bwrdd
lamp
dant yn fy llaw
Gafr yn y tŷ
Ble mae'r afr?
llafar/ ysgrifennu
CAM 2 a 3
Parent pack
Llawlyfr Tric a Chlic
Tric a Chlic
Peniarth
ba/bi
mor/lo
bod/lon
cof/io
ba/bi
mor/on
co/di
car/ped
Cicio pêl i mewn i'r gôl.
Ceri y clown
Aw! Aw! Aw!
neidio
dawnsio
plymio
rowlio
llithro
syrthio
gardd
help
ffwrn
bloc
drws
pram
cathod
bachgen
llinell
jeli

Dyna chi dric
CAM 2

Am le grêt
Anti Ani
Ble wyt ti'n byw?
Cynan y ceiliog
Tyfu
Pants!
Pa un?
Dyna chi dric 2

CAM 3

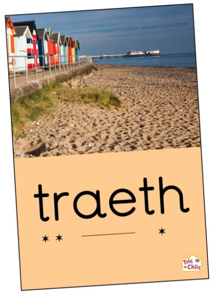

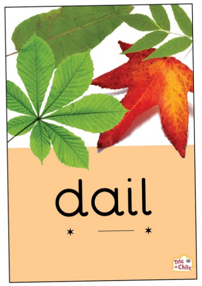

chwaer

llaeth

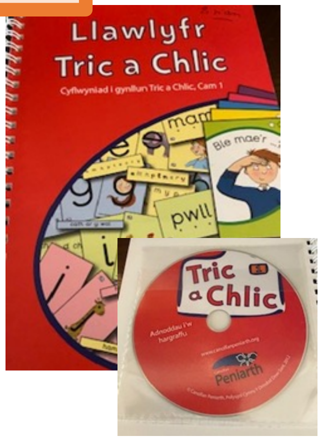

gwel/ais
chwaer
chwar/ae
ffau
peth/au
traeth

Oes chwaer gyda ti?

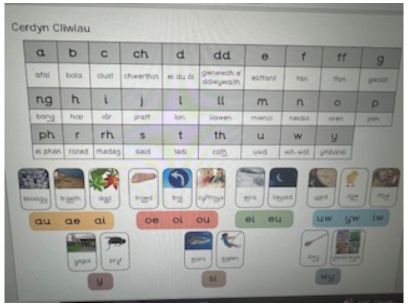

Dyna chi dric
CAM 3

Cywion
Y Pry Bach
Jac Codi Baw
Meic y mwnci
Methu cysgu
Mynd ar y trên sgrech
Pum parot lliwgar

Tric a Chlic
....beth nesaf?